

บทบาทของพนักงานอัยการในคดีชั้นสูตรพลิกศพ: ศึกษากรณี

มาตรา 155/1

สุดารัตน์ พุกไทย*

ศาสตราจารย์ ดร.อุดม รัฐอมฤต**

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงบทบาทของพนักงานอัยการในการเข้าร่วมกับพนักงานสอบสวนในการทำสำนวนคดีชั้นสูตรพลิกศพตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 155/1 กรณีการตายเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงาน ซึ่งถือได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงรูปแบบวิธีการสอบสวนจากเดิมที่แบ่งแยกการดำเนินคดีอาญาในชั้นก่อนฟ้องเป็นสองส่วนอย่างชัดเจน กล่าวคือ ขั้นตอนในการสอบสวนคดีอาญาเป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนแต่ฝ่ายเดียวเมื่อทำสำนวนการสอบสวนเสร็จสิ้นแล้วจึงส่งสำนวนให้พนักงานอัยการ พนักงานอัยการเป็นเพียงผู้พิจารณาสำนวนการสอบสวนและสั่งฟ้องคดีต่อศาล ทั้ง ๆ ที่ระบบการสอบสวนของประเทศไทยเป็นระบบของการค้นหาความจริง ที่พนักงานอัยการและพนักงานสอบสวนต้องร่วมมือกันในการสอบสวนค้นหาความจริง จึงนับว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งที่สำคัญอย่างยิ่งในการอำนวยยุติธรรมให้แก่สังคม

โดยหลักการที่กำหนดให้พนักงานอัยการสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในคดีชั้นสูตรพลิกศพ ซึ่งทำให้พนักงานอัยการสามารถเข้าไปทำหน้าที่ในการค้นหาความจริงในคดีและคุ้มครองสิทธิของคู่ความในคดีได้ดีกว่าที่เคยเป็นมา ซึ่งจะทำให้กระบวนการในการสอบสวนมีความโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้และเป็นที่ยอมรับของประชาชน เหล่านี้ล้วนแต่ทำให้กระบวนการในชั้นสอบสวนฟ้องร้องของประเทศไทยมีความเป็นภาวะวิสัยและมีความเป็นสากลมากขึ้น แต่ตามมาตรา 155/1 วรรคท้ายที่พนักงานอัยการต้องเข้าร่วมในการทำสำนวนการสอบสวนการชันสูตรพลิกศพกับพนักงานสอบสวนนั้นเหมือนจะเป็นการกำหนดข้อยกเว้นให้ในกรณีเร่งด่วนและมีเหตุอันควรไม่อาจรอพนักงานอัยการเข้าร่วมในการทำสำนวนสอบสวน ให้พนักงานสอบสวนทำสำนวนต่อไปได้ เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วก็เท่ากับว่าพนักงานอัยการไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการทำสำนวนการชันสูตรพลิกศพร่วมกับพนักงานสอบสวนเหมือนดังเจตนารมณ์ของกฎหมายที่บัญญัติไว้จึงเห็นควรว่าควรตัดทิ้งเพราะถ้าเป็นอย่างนี้แล้วเท่ากับว่ากฎหมายมีช่องว่าง และจะทำให้ไม่เกิดประโยชน์อันใดแม้จะบัญญัติให้พนักงานอัยการเข้าไปมีส่วนร่วมในการทำสำนวนกับพนักงานสอบสวนก็ตาม

* นักศึกษาหลักสูตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

** อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

1. บทนำ

พนักงานอัยการเป็นผู้มีบทบาทและภารกิจที่สำคัญในการอำนวยความยุติธรรม รักษาผลประโยชน์ของรัฐ และภาระหน้าที่ในการคุ้มครองประชาชนจึงถือได้ว่าพนักงานอัยการนั้นมีฐานะเป็นองค์กรหนึ่งในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่รับผิดชอบดำเนินงานเพื่อให้มีการบังคับใช้กฎหมายอาญาแก่ผู้กระทำความผิดได้อย่างมีประสิทธิภาพและในขณะเดียวกันก็มุ่งคุ้มครองผู้บริสุทธิ์ให้พ้นจากกระบวนการยุติธรรมที่ผิดพลาด และจากการที่ได้ให้พนักงานอัยการเข้าไปมีบทบาทร่วมในการสอบสวนนั้นถือว่าเป็นหลักประกันแก่ประชาชนอย่างมากเพราะความมีอิสระจากการเมือง บุคคลภายนอกไม่สามารถสั่งพนักงานอัยการได้นอกจากการสั่งการภายในตามสายงานบังคับบัญชาตนเองที่สำคัญพนักงานอัยการต้องรับผิดชอบในการสอบสวนคดี 4 ประการ คือ รับผิดชอบในความถูกต้องชอบด้วยกฎหมายของการสอบสวน รับผิดชอบในความถูกต้องชอบด้วยระเบียบของการสอบสวน รับผิดชอบในความละเอียดรอบคอบของการสอบสวน และ รับผิดชอบในความเชื่อถือได้ของการสอบสวน (คณิต ณ นคร, 2540 : 64) ดังนั้น เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ดังกล่าว พนักงานอัยการ จึงควรที่จะมีบทบาทในการดำเนินคดีในชั้นก่อนฟ้อง ตั้งแต่การสอบสวน การกลั่นกรองคดีตลอดจนการพิจารณาสั่งคดี เพราะพนักงานอัยการเป็นผู้ที่จะต้องนำเสนอพยานหลักฐานและนำตัวผู้ต้องหาขึ้นสู่การพิจารณาคดีในชั้นศาล

ดังนั้น ในบทนี้จึงมุ่งเน้นศึกษาเพื่อให้เห็นถึงบทบาทของพนักงานอัยการในการชั้นสูตรพลิกศพตามกฎหมายไทย เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาในการตรวจสอบความจริงและอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชนโดยเฉพาะญาติของผู้ตายที่ถูกฆ่าตาย เนื่องจากการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือตายในระหว่างความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือในกรณีที่ผู้ตายถูกกล่าวหาว่าต่อสู้อย่างเจ้าพนักงาน ซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่

สำหรับประเทศไทยก็มีความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าว ที่เกิดจากการสอบสวน โดยการสับเปลี่ยนอำนาจหน้าที่ในการสอบสวน การแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือการยกร่างกฎหมายใหม่โดยกำหนดให้พนักงานอัยการเข้ามามีบทบาทในการสอบสวนคดีชั้นสูตรพลิกศพมากขึ้น แต่ในความเป็นจริงแล้ว ปัญหาในการสอบสวนมิได้อยู่ทั่วไปใครควรมีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนหากแต่ต้องหาผู้รับผิดชอบการสอบสวน ความพยายามปรับปรุงกระบวนการในการสอบสวนฟ้องร้องหรือกระบวนการดำเนินคดีในชั้นก่อนฟ้อง (Pre-trial stages) ก็เนื่องมาจากการสอบสวนโดยพนักงานสอบสวน ในปัจจุบันนี้ตกอยู่ในสภาพวิกฤติ ประชาชนมีข้อกังขาในการปฏิบัติหน้าที่และความเป็นอิสระของเจ้าหน้าที่ตำรวจ เหตุผลประการหนึ่งอาจเป็นเพราะระบบการบริหารงานบุคคลของตำรวจค่อนข้างอิงกับการเมือง จึงอาจตกเป็นเครื่องมือทางการเมืองได้โดยจนมีคำกล่าวว่า ตำรวจเป็น “Political Officer” ทำให้กระบวนการยุติธรรมในชั้นสอบสวนของพนักงานสอบสวนไม่ได้รับการยอมรับจากประชาชนมากเท่าที่ควร

ดังนั้น การจะให้ตำรวจเป็นผู้รับผิดชอบในการสอบสวนจึงเป็นไปได้ยาก ทั้งการทำงานของตำรวจมุ่งเน้นปริมาณผลงานเป็นสำคัญ ทำให้ประสิทธิภาพในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมลดน้อยลงไป หรือหากจะหวังให้ศาลเป็นผู้อำนวยความสะดวกยุติธรรมในชั้นที่สุดก็จะเป็นการล่าช้าจนเกินไป ดังนั้น จึงได้มีความพยายามที่จะให้พนักงานอัยการซึ่งเป็นตัวเชื่อมระหว่างองค์กรตำรวจและศาลเข้ามาร่วมรับผิดชอบในการสอบสวน ทั้งนี้เพราะพนักงานอัยการมีความเป็นอิสระ มีวุฒิภาวะทางกฎหมายและมีประสบการณ์ในการดำเนินคดีในชั้นศาล พนักงานอัยการสามารถให้คำปรึกษาแนะนำและตรวจสอบบรรดาพยานหลักฐานว่าพยานหลักฐานชนิดใดประเภทใดบ้างที่มีความจำเป็น ตลอดจนสามารถกำหนดแนวทางในการสอบสวน และวางรูปคดีเพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดีในชั้นศาล

ทั้งการแยกอำนาจสอบสวนให้อยู่ในความรับผิดชอบของพนักงานสอบสวนฝ่ายเดียว และให้พนักงานอัยการทำหน้าที่ในการกลั่นกรองคดีโดยทำงานตามสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการย่อมไม่อาจทราบถึงรายละเอียดแห่งคดีจะมีมูลน่าเชื่อถือเพียงใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีที่มีความซับซ้อน เมื่อพนักงานอัยการเป็นผู้ที่จะต้องพิจารณาสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องคดี ซึ่งหากสั่งฟ้องคดีก็ยังมีหน้าที่นำเสนอพยานหลักฐานต่อศาลต่อไป ดังนั้น พนักงานอัยการจึงเป็นองค์กรที่มีความเหมาะสมที่จะรับผิดชอบการสอบสวนเป็นอย่างยิ่ง ประเทศต่าง ๆ ที่ให้พนักงานอัยการเป็นผู้ควบคุมดูแลการสอบสวนนั้นก็เป็นที่ไปเพื่อแก้ไขปัญหาข้อขัดข้องดังกล่าว ปริมาณคดีที่ศาลยกฟ้องจึงลดลงอย่างมาก

เมื่อจะกล่าวถึงบทบาทของพนักงานอัยการในการสอบสวนคดีอาญา ก่อนอื่นต้องทราบถึงความหมายของคำว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (5) ได้บัญญัติไว้ว่า “พนักงานอัยการ” หมายความว่าถึง เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจหน้าที่ฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล ทั้งนี้จะเป็นข้าราชการในกรมอัยการ หรือเจ้าพนักงานผู้อื่นผู้มีอำนาจเช่นกันได้ ซึ่งจะเห็นได้ว่ากฎหมายให้คำนิยามความหมายของคำว่าเพียงเป็นผู้มีอำนาจฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลเท่านั้น มิได้กล่าวถึงอำนาจในการสอบสวนแต่อย่างใด แต่จากที่กล่าวไว้ว่าอำนาจในการสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียวกันไม่อาจแบ่งแยกได้ ตามระบบอัยการที่สมบูรณ์ กล่าวคือ อัยการจะเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการสอบสวนฟ้องร้อง ทำให้เห็นว่าพนักงานอัยการนอกจากมีอำนาจหน้าที่ในการฟ้องร้องต่อศาลแล้ว ยังมีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนอีกด้วย โดยการใช้อำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการ ไม่ว่าจะเป็นการสอบสวนหรือฟ้องร้อง จะต้องเป็นไปตามกฎหมาย (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 16) โดยจะได้รับความคุ้มครองในการที่ได้ใช้อำนาจอย่างสุจริต แม้ว่ากระทำในบางกรณีของพนักงานอัยการจะทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องสูญเสียอิสรภาพ สูญเสียชื่อเสียง สูญเสียเงินทองก็ตาม (ปรีชา โกโศยกานนท์, 2527 : 46.) ทั้งนี้ เป็นการคุ้มครองพนักงานอัยการตามหลักสุจริต

ในอดีตที่ผ่านมาประเทศไทยได้มีการพิจารณายกร่าง พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. ในช่วงปี พ.ศ. 2526-2533 เป็นความพยายามที่จะ

ปรับปรุงระบบการสอบสวนฟ้องร้องโดยมีสาระสำคัญคือ ปรับปรุงให้พนักงานอัยการมีอำนาจหน้าที่ในการกำกับดูแลการสอบสวนตั้งแต่ต้นกับให้มีอำนาจเข้าร่วมในการชันสูตรพลิกศพ นอกจากนี้ พนักงานอัยการมีอำนาจทำการสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวนในคดีซึ่งมีความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่สิบปีขึ้นไป ส่วนในคดีที่พนักงานอัยการเห็นว่าเป็นคดีสำคัญหรือยุ่งยากซับซ้อนซึ่งจำเป็นต้องทำการสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวนให้เสนอเรื่องให้อัยการสูงสุดพิจารณาอนุมัติ ทั้งนี้ให้พนักงานสอบสวนปฏิบัติตามคำสั่งและคำแนะนำของพนักงานอัยการในเรื่องที่เกี่ยวกับการสอบสวนคดีนั้น ๆ ส่วนอำนาจในการบังคับบัญชาในสายงานบริหารของพนักงานสอบสวนยังคงอยู่ในอำนาจบังคับบัญชาของกรมตำรวจตามปกติ แต่ร่างฯ ฉบับดังกล่าวก็มิได้มีการประกาศใช้แต่อย่างไร

จนกระทั่งในปัจจุบันได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับที่ 21 พ.ศ. 2542 และฉบับที่ 27 พ.ศ. 2550 ในมาตรา 155/1 ในเรื่องการทำสำนวนร่วมกันของพนักงานอัยการกับพนักงานสอบสวนในคดีชันสูตรพลิกศพและในปี พ.ศ. 2553 ยังมีกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการทำสำนวนสอบสวนร่วมกันระหว่างพนักงานสอบสวนกับพนักงานอัยการ โดยมีหลักการที่สำคัญประการหนึ่งคือ ให้พนักงานอัยการเข้าร่วมในการชันสูตรพลิกศพพร้อมกับพนักงานสอบสวนและแพทย์ซึ่งในการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวให้พนักงานสอบสวนปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานอัยการ โดยได้วางหลักถึงบทบาทของพนักงานอัยการในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการชันสูตรพลิกศพ เมื่อมีการตายเกิดขึ้นโดยผิดธรรมชาติหรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานจะต้องมีการชันสูตรพลิกศพเพื่อให้ทราบถึงสาเหตุการตาย เว้นแต่การประหารชีวิตตามกฎหมาย และเมื่อมีการตายเกิดขึ้นในระหว่างการควบคุมของเจ้าพนักงานที่อ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่จะต้องมีการชันสูตรพลิกศพทุกรายโดยไม่มีข้อยกเว้น เพราะในทางปฏิบัติการทำสำนวนวิสามัญฆาตกรรมจะเริ่มต้นตั้งแต่เมื่อเกิดเหตุวิสามัญฆาตกรรมโดยทำควบคู่ไปกับสำนวนชันสูตรพลิกศพและสำนวนคดีอาญาที่ผู้ตายกระทำความผิด เพียงแต่แม้ว่าจะทำสำนวนวิสามัญฆาตกรรมเสร็จแล้วก็ตาม พนักงานสอบสวนก็จะสรุปสำนวนคดีวิสามัญฆาตกรรมไม่ได้ จนกว่าจะได้รับสำนวนการไต่สวนการตายของศาลส่งให้พนักงานอัยการส่งต่อมายังพนักงานสอบสวน เมื่อพนักงานสอบสวนได้รับสำนวนการไต่สวนของศาลแล้ว ก็ต้องนำมารวมเข้ากับสำนวนวิสามัญฆาตกรรม ซึ่งทำกันโดยวิธีผูกติดกับสำนวนคดีวิสามัญฆาตกรรม จึงจะถือว่าการสอบสวนเสร็จสิ้น และสรุปสำนวนมีความเห็นทางคดีควรสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้อง การที่มาตรา 155/1 ให้พนักงานอัยการเข้าร่วมกับพนักงานสอบสวนในการทำสำนวนสอบสวนทั้ง 2 สำนวน กล่าวคือสำนวนที่เจ้าพนักงานเป็นผู้ต้องหาในความผิดฐานฆ่าคนตายโดยอ้างว่าเป็นการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมายตาม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68 และอีกสำนวนหนึ่งคือสำนวนที่ผู้ตายเป็นผู้ต้องหาโดยอ้างว่าผู้ตายต่อสู้ขัดขวางเจ้าพนักงานก็เพื่อให้สำนวนทั้งสองสำนวนไม่ขัดแย้งกัน ซึ่งจะเกิดความยุ่งยากแก่พนักงานอัยการในการสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องพนักงานเป็นผู้ต้องหาตั้งที่เป็นมาในอดีต มาตรา 155/1 จึงให้พนักงานอัยการเข้าร่วมกับ

พนักงานสอบสวนทำสำนวนการสอบสวนทั้งสองคดีเพื่อให้ข้อเท็จจริงในสำนวนคดีซึ่งเป็นเหตุการณ์เดียวกันนั้นมีความสอดคล้องกัน (เกียรติกจร วัจนะสวัสดิ์, (ม.ป.ป.). : 571) ซึ่งถือว่าเป็นวิวัฒนาการการสอบสวนคดีอาญาที่สำคัญ โดยมีบทบัญญัติให้พนักงานอัยการเข้ามาสอบสวนร่วมหรือปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับพนักงานสอบสวน เพื่อให้คำแนะนำและตรวจสอบพยานหลักฐานตั้งแต่ในชั้นสอบสวนซึ่งเหมือนกับในอดีตที่ได้มีการพยายามพิจารณาข่าวก่อร่างพ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. ในช่วงปี พ.ศ. 2526-2533

อย่างไรก็ตาม มาตรา 155/1 วรรคท้าย บัญญัติต่อไปว่า “ในกรณีจำเป็นเร่งด่วนและมีเหตุอันควรไม่อาจรอพนักงานอัยการเข้าร่วมในการทำสำนวนสอบสวน ให้พนักงานสอบสวนทำสำนวนต่อไปได้ แต่ต้องบันทึกเหตุที่ไม่อาจรอพนักงานอัยการไว้ในสำนวนและถือว่าเป็นการทำสำนวนสอบสวนที่ชอบด้วยกฎหมาย” ตามวรรคท้ายนี้บัญญัติเพื่อป้องกันกรณีพนักงานอัยการไม่สามารถเข้าร่วมในการสอบสวนซึ่งจะส่งผลทำให้การสอบสวนไม่ชอบจึงบัญญัติป้องกันไว้ล่วงหน้า แต่ต้องเข้าใจว่ากฎหมายจำกัดเฉพาะกรณีจำเป็นเร่งด่วนและมีเหตุอันควรไม่อาจรอพนักงานอัยการได้เท่านั้นอย่างไรเป็นกรณีจำเป็นเร่งด่วนนั้น ไม่มีคำอธิบายไว้ในกฎหมาย ในที่นี้เห็นว่าเป็นกรณีที่หากสอบสวนล่าช้าไปย่อมจะเสียหายอย่างมากต่อการรวบรวมพยานหลักฐานทั้งหลาย ส่วนเหตุอันควรไม่อาจรอพนักงานอัยการได้ ขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงเป็นเรื่อง ๆ ไป

โดยในการแก้ไขกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้กำหนดให้พนักงานอัยการเข้ามาสอบสวนร่วม ในการชั้นสูตรพลิกศพ ถือว่าเป็นการสอบสวนคดีอาญาที่มีความใกล้เคียงกับ นานาอารยประเทศมากกว่าที่เคยเป็นมา แม้จะยังไม่เป็นไปตามระบบอัยการสากลที่สมบูรณ์ แต่ก็ถือได้ว่าเป็นการเริ่มต้นให้พนักงานอัยการเข้ามามีบทบาทในการสอบสวนคดีอาญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งความผิดที่มีลักษณะเป็นคดีพิเศษ ในระบบอัยการสากล พนักงานอัยการจะไม่ใช่ผู้สอบสวนคดีอาญาทุกคดีด้วยตนเอง แต่ในกรณีจำเป็นพนักงานอัยการสามารถเข้าไปควบคุมดูแล การสอบสวนได้ทุกคดี อัยการจะดำเนินการสอบสวนคดีอาญาด้วยตนเองเฉพาะคดีที่ยุ่งยากซับซ้อนหรือคดีสำคัญ ๆ เท่านั้น ส่วน “คดีอาญาทั่วไป” (General crime) ตามปกติพนักงานอัยการจะปล่อยให้พนักงานสอบสวนหรือตำรวจเป็นผู้ดำเนินการ ส่วนคดีอาญาที่พนักงานอัยการสอบสวนด้วยตนเองถือว่าเป็น “คดีอาญาพิเศษ” (Special crime)

กระนั้นก็ตาม การที่กฎหมายกำหนดให้อัยการเข้ามามีบทบาทในการสอบสวนมากขึ้นยิ่งขึ้น พนักงานอัยการควรต้องปรับทัศนคติในการทำงาน พยายามทำความเข้าใจบทบาทที่กฎหมายกำหนดและปฏิบัติหน้าที่ในเชิงรุก โดยเฉพาะบทบาทในการค้นหาความจริงในคดีและการควบคุมการใช้มาตรการบังคับ ในประเทศอื่น ๆ ที่พนักงานอัยการสามารถใช้ดุลพินิจในการดำเนินคดีอาญาได้อย่างกว้างขวาง เช่น การที่อัยการสามารถใช้ดุลพินิจเข้าร่วมในการสอบสวนในคดีที่มีความสำคัญหรือการที่อัยการมีบทบาทในการเบี่ยงเบนคดีต่าง ๆ นั้น อัยการในประเทศเหล่านั้นมีความเข้าใจถึงบทบาทของตนในการดำเนินคดีอาญาเป็นอย่างดี กระบวนการยุติธรรมทางอาญาจึงสามารถดำเนินไปได้อย่างราบรื่น ได้รับการยอมรับและเป็นที่ยอมรับของประชาชน

ขณะที่ประเทศไทยซึ่งมีความพยายามที่จะให้อัยการมีอำนาจควบคุมการสอบสวน ใช้ดุลพินิจในการเบี่ยงเบนคดี แต่พนักงานอัยการกลับไม่กระตือรือร้นที่จะปฏิบัติหน้าที่ในเชิงรุก ซึ่งอาจเป็นเพราะความไม่พร้อมที่จะรับผิดชอบบทบาทดังกล่าวหรืออาจเป็นเพราะความไม่เข้าใจในบทบาทดังกล่าวประกอบกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยที่มีลักษณะแยกส่วนขาดเป้าหมายในการปฏิบัติงานร่วมกันจึงควรทำความเข้าใจพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการถึงระบบการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐทุกฝ่ายต้องร่วมมือกันในการค้นหาความจริงเพื่ออำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชน

2. ความหมายและระบบการชันสูตรพลิกศพ

การชันสูตรพลิกศพได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายประการด้วยกัน แต่พอจะอธิบายในภาพรวมได้ว่า การชันสูตรพลิกศพ คือ การตรวจศพยังสถานที่ที่พบศพหรือการตรวจยังสถานที่ตรวจศพก็ได้ รวมทั้งสถานที่เกิดเหตุ เป็นเรื่องที่แพทย์และพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ พนักงานฝ่ายปกครองตั้งแต่ระดับปลัดอำเภอ หรือเทียบเท่าขึ้นไป ตลอดจนญาติที่เกี่ยวข้องจะต้องเข้าร่วมเพื่อจะได้จัดการอย่างใดให้ถูกต้องตามกฎหมาย หรือในกรณีการตายที่เป็นปัญหาทางด้านคดีเพื่อจะได้ร่องรอยและหลักฐานรวดเร็ว เพื่อนำความยุติธรรมมาสู่ญาติมิตรผู้ตาย ณะประชาชน ทั้งยังหาสาเหตุการตายว่าเกิดจากอะไร ตายนานเท่าใด เกี่ยวพันกับบาดแผลใหม่หรือไม่ อะไรเป็นสาเหตุของการตายแน่นอน เกิดจากสภาพใหม่หรือเก่าหรือทั้งสองอย่าง

ส่วนระบบการชันสูตรพลิกศพ ที่นิยมใช้อยู่ในประเทศต่างๆ ทั่วโลกในขณะนี้ แบ่งเป็นระบบการชันสูตรพลิกศพใหญ่ๆ ได้ 3 ระบบ คือ

1) ระบบศาล หมายถึง ศาลหรือผู้ได้รับมอบอำนาจจากศาล มีอำนาจรับผิดชอบโดยตรงในการชันสูตรพลิกศพ

2) ระบบแพทย์ หมายถึง ระบบที่แพทย์ผ่านการอบรมทางนิติเวชศาสตร์เป็นผู้มีอำนาจเต็มในการชันสูตรพลิกศพแต่เพียงผู้เดียว

3) ระบบตำรวจ หมายถึง ระบบที่ตำรวจมีอำนาจเต็มฝ่ายเดียวในการชันสูตรพลิกศพ โดยจะให้มีการผ่าศพตรวจหรือไม่ขึ้นอยู่กับเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นสำคัญ

เมื่อเปรียบเทียบการชันสูตรพลิกศพในประเทศไทยกับในต่างประเทศมีข้อแตกต่างดังนี้

ประเทศไทย ลักษณะของระบบการชันสูตรพลิกศพเป็นระบบตำรวจ คุณสมบัติของผู้รับผิดชอบในการชันสูตรพลิกศพ เป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ซึ่งไม่มีความเป็นอิสระเนื่องจากสังกัดหน่วยงานของฝ่ายบริหาร เปิดรับการมีส่วนร่วมและตรวจสอบจากประชาชน แต่ไม่มีหลักประกันความเป็นอิสระและความเห็นทางวิชาการอย่างตรงไปตรงมา เพราะว่าผู้มีหน้าที่ในการชันสูตรพลิกศพสังกัดหน่วยงานฝ่ายบริหารเช่นเดียวกัน และกรณีการตายผิดธรรมชาติจะต้องมีการชันสูตรพลิกศพ องค์กรที่ใช้ในการเข้าร่วมชันสูตรพลิกศพจะมี

4 ฝ่าย ได้แก่ พนักงานสอบสวน แพทย์ทางนิติเวช พนักงานอัยการ และพนักงานฝ่ายปกครอง ซึ่งในทางปฏิบัติพนักงานอัยการจะเป็นหัวหน้าในการชันสูตรพลิกศพ

ประเทศอังกฤษ ลักษณะของระบบการชันสูตรพลิกศพเป็นระบบศาลโคโรเนอร์ คุณสมบัติของผู้รับผิดชอบในการชันสูตรพลิกศพเป็นเจ้าหน้าที่ของศาลโคโรเนอร์ ได้รับการเลือกตั้งจากสภาท้องถิ่นที่ศาลโคโรเนอร์มีเขตอำนาจ มีอิสระในการชันสูตรพลิกศพเปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมโดยเลือกจากบุคคลที่มีความประพฤติดีจำนวนไม่น้อยกว่า 12 คน แต่ไม่เกิน 23 คน เพื่อเป็นลูกขุนในการดำเนินการไต่สวนของโคโรเนอร์ และแจ้งแก่สามี ภริยา ญาติใกล้ชิด หรือตัวแทนของผู้ตายให้ทราบถึงเวลาและสถานที่ที่จะดำเนินการไต่สวนและการมีการตายผิดธรรมชาติ จะต้องมีการชันสูตรพลิกศพ องค์กรที่ใช้ในการเข้าร่วมชันสูตรพลิกศพจะมี 2 ฝ่าย

ประเทศสหรัฐอเมริกา ลักษณะของการชันสูตรพลิกศพเป็นระบบแพทย์สอบสวน คุณสมบัติของผู้รับผิดชอบในการชันสูตรพลิกศพเป็นนิติแพทย์ที่ผ่านการอบรมทางนิติเวชศาสตร์โดยตรง ซึ่งหัวหน้าแพทย์สอบสวนจะแต่งตั้งนิติพยาธิแพทย์ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมมาเป็นแพทย์สอบสวน โดยมีอิสระในการชันสูตรพลิกศพ เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมและตรวจสอบได้ มีการชันสูตรพลิกศพในกรณีมีการตายผิดธรรมชาติ องค์กรที่ใช้ในการเข้าร่วมชันสูตรพลิกศพจะมี 1 ฝ่าย

ประเทศฝรั่งเศส ลักษณะของระบบการชันสูตรพลิกศพเป็นระบบตำรวจ ผู้รับผิดชอบในการชันสูตรพลิกศพจะเป็นพนักงานสอบสวนไปยังสถานที่ที่พบศพเพื่อหาสาเหตุการตายในขั้นต้น ส่วนในกรณีจำเป็นจะเป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการจะไปยังสถานที่ที่เกิดเหตุ มีความเป็นอิสระโปร่งใสในการทำงาน เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมและตรวจสอบโดยพนักงานอัยการขอความช่วยเหลือจากบุคคลที่จะสามารถระบุสาเหตุของการตายได้ เมื่อมีการตายผิดธรรมชาติจะต้องมีการชันสูตรพลิกศพ องค์กรที่ใช้ในการเข้าร่วมชันสูตรพลิกศพจะมี 2 ฝ่าย

ประเทศญี่ปุ่น ลักษณะของระบบการชันสูตรพลิกศพเป็นระบบผสม ได้แก่การชันสูตรพลิกศพโดยฝ่ายปกครองและการชันสูตรพลิกศพโดยศาล แต่บางพื้นที่ใช้ระบบแพทย์สอบสวน เช่นเดียวกับสหรัฐอเมริกา คุณสมบัติของผู้ชันสูตรพลิกศพจะเป็นนิติพยาธิแพทย์ กรณีตายผิดธรรมชาติจะเป็นอัยการอำเภอหรือสำนักงานอัยการท้องถิ่นที่มีเขตอำนาจในท้องที่ที่พบศพและรวมทั้งศาลประจำเขต มีความเป็นอิสระโปร่งใสในการทำการชันสูตรพลิกศพ มีการชันสูตรพลิกศพในกรณีมีการตายผิดธรรมชาติ องค์กรที่ใช้ในการเข้าร่วมชันสูตรพลิกศพจะมี 2 ฝ่าย

จะเห็นได้ว่าองค์กรที่ใช้ในการชันสูตรพลิกศพในประเทศไทย จะแตกต่างจากต่างประเทศ เพราะประเทศไทยจะแบ่งเป็นกรณีตายโดยผิดธรรมชาติ มีจำนวน 2 ฝ่าย และการตายในระหว่างที่อยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานหรือวิสามัญฆาตกรรม จะมี 4 ฝ่าย ประเทศอังกฤษจะมีเพียง 2 ฝ่าย ประเทศสหรัฐอเมริกา จะมีเพียง 1 ฝ่ายเท่านั้น ประเทศฝรั่งเศสจะมี 2 ฝ่าย ได้แก่ พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ ในประเทศญี่ปุ่นจะมี 2 ฝ่าย ได้แก่ แพทย์สอบสวน และอัยการอำเภอหรืออัยการท้องถิ่น เมื่อเปรียบเทียบกับต่างประเทศแล้ว ประเทศไทย

นั้นใช้องค์กรที่เข้าร่วมในการชั้นสูตรพลิกศพจำนวนมากที่สุดถึง 4 ฝ่าย ในขณะที่ประเทศส่วนใหญ่จะต้องใช้เพียง 2 ฝ่ายคือ พนักงานสอบสวนและแพทย์อัยการ

ดังนั้น ของต่างประเทศ องค์กรที่ใช้ในการชั้นสูตรพลิกศพจะมีน้อยกว่าประเทศไทย เพราะว่าที่เมืององค์กรเข้าร่วมน้อยกว่านั้นจะทำให้การปฏิบัติงานไม่มีปัญหาและอุปสรรคสามารถปฏิบัติงานได้คล่องตัว สะดวก รวดเร็ว ไม่ต้องมีปัญหาในเรื่องการขาดแคลนบุคลากรต่างๆ หรืองานในหน้าที่ของตนที่รับภาระอยู่ และไม่ทำให้หลักประกันในเรื่องการตรวจสอบต้อยไปกว่าที่มีจำนวนหลายๆ ฝ่าย ดังเช่นประเทศไทย ผู้เขียนจึงเห็นว่า กรณีของประเทศไทย ควรจะลดลงองค์กรที่ใช้ในการชั้นสูตรให้เหลือเพียง 2 ฝ่าย เช่นเดียวกับประเทศอังกฤษ ฝรั่งเศส และญี่ปุ่น สำหรับประเทศสหรัฐอเมริกา ไม่ควรนำมาเป็นแบบอย่างเพราะมีเพียงองค์กรเดียวเท่านั้นย่อมไม่มีการถ่วงดุลในการใช้ดุลยพินิจ

กล่าวโดยสรุป การให้พนักงานอัยการเข้ามามีบทบาท การเข้าร่วมในการไต่สวนชั้นสูตรพลิกศพถือว่าเป็นการเริ่มต้นปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมในชั้นสอบสวนฟ้องร้องให้มีมาตรฐานในระดับเดียวกับนานาอารยประเทศและสอดคล้องกับเมื่อครั้งที่พนักงานอัยการขึ้นครั้งแรกในประเทศ แม้ว่าในปัจจุบันนี้ พนักงานอัยการจะยังไม่ได้มีบทบาทเป็นไปตามระเบียบอัยการสากล แต่หลักการที่กำหนดให้พนักงานอัยการสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในคดีชั้นสูตรพลิกศพซึ่งทำให้พนักงานอัยการสามารถเข้าไปทำหน้าที่ในการค้นหาความจริงในคดีและคุ้มครองสิทธิของคู่ความในคดีได้ดีกว่าที่เคยเป็นมา หรือการกำหนดให้พนักงานอัยการเป็นผู้ให้คำแนะนำในการทำสำนวนสอบสวนซึ่งจะทำให้กระบวนการในการสอบสวนมีความโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้และเป็นที่ยอมรับของประชาชน เหล่านี้ล้วนแต่ทำให้กระบวนการในชั้นสอบสวนฟ้องร้องของประเทศไทยมีความเป็นภาวะวิสัยและมีความเป็นสากลมากขึ้น โดยพนักงานอัยการสามารถเป็นหลักประกันการอำนวยความสะดวกในชั้นสอบสวนแก่คู่ความและประชาชนได้ดีกว่าที่เคยมาเป็น แม้ว่าตามมาตรา 155/1 วรรคท้ายที่ผู้เขียนเห็นว่ายังมีปัญหาต้องพิจารณาอยู่ และกระบวนการในการสอบสวนฟ้องร้องอาจจะยังไม่มีคำตอบเนื่องการจำกัดประเภทคดีและวิธีการในการให้พนักงานอัยการเข้าร่วมสอบสวนยังไม่สอดคล้องกับระบบอัยการสากลนัก อีกทั้งยังมีข้อขัดข้องบางประการในการสอบสวนร่วมกัน แต่ก็เป็นที่คาดหมายได้ว่าจะแก้ไขปรับปรุงเพื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและความเป็นมาของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิเคราะห์และศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการชั้นสูตรพลิกศพของไทยกับในต่างประเทศและจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 155/1 ประกอบกับกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการทำสำนวนสอบสวนร่วมกันระหว่างพนักงานสอบสวนกับพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 พอจะทำให้ผู้เขียนเห็นได้ว่าการชั้นสูตรพลิกศพตาม

บทบัญญัติดังกล่าวนั้นยังมีข้อบกพร่องในกระบวนการซึ่งผู้เขียนจึงเห็นควรเปลี่ยนแปลงแก้ไขกฎหมายและดำเนินการดังนี้

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 155/1 ได้กำหนดให้พนักงานอัยการเข้าร่วมกับพนักงานสอบสวนในการทำสำนวนสอบสวน กรณีการตายที่เกี่ยวข้องกับเจ้าพนักงาน เพื่อหวังให้เป็นการถ่วงดุลกับพนักงานสอบสวน และให้พนักงานสอบสวนต้องปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานอัยการทุกกรณีไม่ว่าจะเป็นกรณีที่ชั้นสูตรพลิกศพโดยไม่ต้องไต่สวนในศาลหรือมีการไต่สวนก็ตาม แต่ปัญหามีว่าถ้าเป็นกรณีที่พนักงานอัยการไม่ต้องมาร่วมชั้นสูตรพลิกศพด้วย พนักงานสอบสวนจะปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานอัยการได้อย่างไร หรือถ้าพนักงานอัยการสั่งแล้วพนักงานสอบสวนไม่ทำตามจะทำอย่างไร ซึ่งไม่มีบทบังคับไว้ โดยตาม มาตรา 155/1 วรรคท้าย บัญญัติว่า “ในกรณีจำเป็นเร่งด่วนและมีเหตุอันควรไม่อาจรอพนักงานอัยการเข้าร่วมในการทำสำนวนสอบสวน ให้พนักงานสอบสวนทำสำนวนต่อไปได้ แต่ต้องบันทึกเหตุที่ไม่อาจรอพนักงานอัยการไว้ในสำนวนและถือว่าเป็นการทำสำนวนสอบสวนที่ชอบด้วยกฎหมาย” ตามวรรคท้ายนี้บัญญัติเพื่อป้องกันกรณีพนักงานอัยการไม่สามารถเข้าร่วมในการสอบสวนซึ่งจะส่งผลทำให้การสอบสวนไม่ชอบจึงบัญญัติป้องกันไว้ล่วงหน้า แต่ต้องเข้าใจว่ากฎหมายจำกัดเฉพาะกรณีจำเป็นเร่งด่วนและมีเหตุอันควรไม่อาจรอพนักงานอัยการได้เท่านั้น

เมื่อพิจารณาแล้วผู้เขียนเห็นว่า โดยหลักการกำหนดให้พนักงานอัยการต้องเข้าร่วมในการทำสำนวนการสอบสวนการชันสูตรพลิกศพกับพนักงานสอบสวน แต่ความในวรรคท้ายนั้นเหมือนจะเป็นการกำหนดข้อยกเว้นให้ในกรณีเร่งด่วนและมีเหตุอันควรไม่อาจรอพนักงานอัยการเข้าร่วมในการทำสำนวนสอบสวน ให้พนักงานสอบสวนทำสำนวนต่อไปได้ เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วก็เท่ากับว่าพนักงานอัยการไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการทำสำนวนการชันสูตรพลิกศพร่วมกับพนักงานสอบสวนเหมือนดังเจตนารมณ์ของกฎหมายที่บัญญัติไว้

แนวทางการแก้ไขตาม มาตรา 155/1 วรรคท้าย ผู้เขียนมีความเห็นดังนี้

1) เห็นควรว่าควรตัดทิ้งเพราะถ้าเป็นอย่างนี้แล้วเท่ากับว่ากฎหมายมีช่องว่าง และจะทำให้ไม่เกิดประโยชน์อันใดแม้จะบัญญัติให้พนักงานอัยการเข้าไปมีส่วนร่วมในการทำสำนวนกับพนักงานสอบสวน และแม้จะมีกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการทำสำนวนสอบสวนร่วมกันระหว่างพนักงานสอบสวนกับพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 ดังกล่าวออกมาเช่นเดียวกับมาตรา 155/1 ก็ตาม นอกจากนี้แม้พนักงานอัยการจะต้องออกไปร่วมชันสูตรพลิกศพร่วมกับพนักงานสอบสวนด้วยก็ตาม แต่พนักงานอัยการก็ไม่ได้มีอำนาจสอบสวนอะไร ทำให้เห็นได้ว่าพนักงานอัยการไม่มีอำนาจที่แท้จริงในการทำชันสูตรพลิกศพ

2) เห็นควรเสนอให้ตั้งองค์กรใหม่โดยให้พนักงานอัยการเป็นผู้รับผิดชอบเพียงองค์กรเดียวโดยรับผิดชอบในการทำสำนวนทั้งหมดในคดีชันสูตรพลิกศพในกรณีที่มีความตายเกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือตายในระหว่างความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือในกรณีที่ผู้ตายถูกกล่าวหาว่าต่อสู้ขัดขวาง

เจ้าพนักงาน ซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ โดยทั้งนี้เพื่อให้เกิดความยุติธรรมกับทุกฝ่าย ที่
เกี่ยวข้องนั่นเอง

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (ม.ป.ป.). คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยการ
ดำเนินคดีในชั้นตอนก่อนการพิจารณา (ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: จีระชัยการพิมพ์.
คณิต ฌ นคร. (2540). แนวความคิดในการคุ้มครองสิทธิของบุคคลของพนักงานอัยการ. หน้า
64. ม.ป.ท.
- ปรีชา โกไศยกานนท์. (2527). คำบรรยายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในหัวข้อ
วิชา “งานของพนักงานอัยการ”. กรุงเทพฯ: แสงสนธิการพิมพ์.

กฎหมาย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.